

var den, at man frygtede for, at der ved en saadan Bestemmelse som almindelig Forskrift paa forskjellige Steder skulde vise sig Vanskeligheder, som ikke vare til at overvinde, men disse Vanskeligheder vilde dog vistnok kunne hævdes, naar der gives en vis Tidsfrist.

Jeg skal dernæst med Hensyn til det tredje Udsnit om Forsættelseskolerne først begynde med den Bemærkning, at jeg ganske kan give den ærede Landsstingsmand for 1ste Kredts (Madvig) Ret i, naar han mente, at det i arkitektonisk Henseende, om man kan bruge det Udtryk om et Lovforslag, vilde være rigtigere, om dette Udsnit fulgte efter det fjerde, saaledes at dette sidste kom til at staa ved de første Bestemmelser om den almindelige Skolegang. Svad nu det tredje Udsnit angaar, da gjælder det ogsaa i høj Grad derom, at jeg ved dets Optagelse i Lovforslaget har været i Tvivl om, hvor vidt der i saa Henseende kunde gaas. Jeg har ikke været nogen Tvivl om, at slige Forsættelseskoler ville kunne være af overordentlig stor Betydning for Landbefolkningen i det Hele taget, netop naar Aldersgrænsen for Skolen sættes saa kort som til det sybtte 14de Aar, og jeg mener ogsaa, for at nævne Noget, som nylig er bragt paa Bane, at de ligeoverfor de nuværende Folkehøiskoler vilde kunne være af meget god og velgjørende Betydning. Det er ganske vist, at man, som det ogsaa her tidligere er yttret, kan sige, at denne Lønte selv ikke er noget Nyt, men allerede bragt frem i Skoleloven af 1814, og man har ment at kunne afgjøre Sagen med en Henviisning til, at, naar det ikke blev til Noget med den den Gang, maa det være, fordi den ikke er praktisk udførlig. Jeg kan imidlertid paa ingen Maade blive staaende ved dette Resultat, thi det kan ganske vist — hvad jeg maasse kommer tilbage til senere hen — ikke gaa an saaledes at sammenligne de Forhold, hvorunder der arbejdedes i 1814 med dem, hvorunder vi nu 60 Aar efter befinde os. Dernæst hører til Forsættelseskolernes Udvikling vel at mærke to Hovedfaktorer, som ikke maa glemmes, nemlig paa den ene Side Lærstanden og paa den anden Side Velstanden hos Folket. Lærstanden var i 1814 højst forskjellig fra den nuværende og Velstanden ikke mindre. Dertil kommer endvidere en tredje vigtig Hovedfaktor, som jeg ogsaa senere kommer til at berøre, nemlig Overbetsningen om Betydningen i det Hele taget af en bedre, kraftigere udviklet Rundsflab, og i denne Henseende er Forskjellen under de Forhold, hvorunder vi befinde os, i Sandhed saa uhyre fra, hvad der var Tilfældet for 60 Aar siden. Jeg skal yderligere tilføje, at det har vist sig paa ikke saa Steder, hvor man har tilstaaet Midler til disse Forsættelseskoler, at de have udviklet sig til stor Gavn og med megen Anerkjendelse. Der er under disse Omstændigheder, forekommer det mig, ikke nogen Grund til at betvivle, at Forsættelseskolernes Benyttelse i endnu langt videre

Omfang kunde finde Sted paa vor Tid, naar Sagen paany blev greben an med Over. Svad Høiskolerne angaar, om hvilke jeg har i Erindring, at man under Forhandlingerne i Folkethinget fra flere Sider med stor Styrke udtalte, at man ansaa Forsættelseskolerne for at være af meget god og gavnlig Betydning for dem, da har ogsaa jeg fastholdt og maa fastholde den Overbetvisning, at dette maatte være Tilfældet, og naar det ikke er Tilfældet, saa er det et sørgeligt Legn for Høiskolens virkelige Betydning; thi det gaar jo ikke an at skjelne paa den Maade, som den ærede sidste Aaler (N. Rasmussen) gjorde, mellem det at vække og det at lære. Det er umuligt Andet, end at Enhver, der har haft Leilighed til at have med dette Forhold at gjøre — og det har jeg for min Part i høj Grad — maa sige sig selv, — og det turde maasse ogsaa gjælde den ærede Rigsdagsmand — at det ikke gaar an at skjelne saaledes, ligesom han da ogsaa standsede lidt i Slutningen af sit Foredrag, idet han nemlig da, efter at han først havde udtalt, at i Skolen skulde man lære, men ikke vække, og at derimod i Høiskolen skulde man vække og ikke lære, sagde: „ikke saa meget lære“. Det er netop Sagen, det gaar ikke an at stille Spørgsmaalet saa skarpt, at tro, at man kan samle en Del unge Menneker og saa vække dem uden ogsaa at give dem Lærestof, og det vilde være meget sørgeligt, om de skulde være betyngede af det Stof, som der her er Spørgsmaal om. At regne og skrive hører ganske vist til Almueskolen, og det er der Ingen, der ventet at Høiskolen skal lære, men at Bibringelsen af nogen Kundskab i Verdens- eller Fædrelandshistorien eller i Naturvidenskaberne skulde være Noget, der kunde være til Skade for Høiskolens vækkende Kraft, kan jeg paa ingen Maade gaa ind paa, i alt Fald vilde jeg beklage det for Høiskolens Bedkommende, og jeg er vis paa, at i saa Fald vilde ogsaa Virkningen af den ikke blive velgjørende, men sørgelig for os. Jeg har for mit Bedkommende fra den første Begyndelse, da der var Tale om Høiskolerne, ingenlunde vist mig uvillig mod disse, jeg kan tværtimod sige, at jeg i min Stilling har bidraget ikke Lidet til, at de have kunnet komme frem og have flere af de Betingelser, som viste sig at være nødvendige for dem, og jeg kender ogsaa trods det, at disse Skolers hele Stilling gjør, at noget officielt Forhold ikke finder Sted mellem dem og Ministeriet, saa meget til dem, at jeg med fuldkommen Sandhed kan sige, at flere af disse Skoler, som have haft den gavnlige Indsydelse paa Ungdommen, ere langstaaende at dele den Opsættelse, som er fremsat af den ærede Rigsdagsmand. Men selv om man gaar ud fra den af mig forsvarede Opsættelse af Høiskolerne, saa er det ganske vist, at der i det Enkelte kan gjøres adskillige Forandringer i Bestemmelserne i denne Henseende som i flere andre. Jeg har nævnt allerede i det andet Thing og ogsaa udtalt, at det er en Selvsølge, at